
I.

S večerem zhoustla mlha sychravého dne. Je ti, jako by ses protlačoval řídkou vlhkou hmotou, jež se za tebou hned neodvratně zavírá. Chtěl bys být doma. Doma, u své lampy, v krabici čtyř stěn. Nikdy ses necítil tak opuštěný.

Prokop si razí cestu po nábřeží. Mrazí ho a čelo má zvlhlé potem slabosti; chtěl by si sednout tady na té mokré lavičce, ale bojí se strážníků. Bojí se, že se motá; ano, u Staroměstských mlýnů se mu někdo vyhnul obloukem jako opilému. Nyní tedy vynakládá veškeru sílu, aby šel rovně. Teď, teď jde proti němu člověk, má klobouk do očí a vyhrnutý límec. Prokop zatíná zuby, vraští čelo, napíná všechny svaly, aby bezvadně přešel. Ale zrovna na krok před chodcem se mu udělá v hlavě tma a celý svět se s ním pojednou zatočí; náhle vidí zblízka, zblizoučka pár pronikavých očí, jak se do něho vpíchly, naráží na něčí rameno, vypraví ze sebe cosi jako „promiňte“ a vzdaluje se s křečovitou důstojností. Po několika krocích se zastaví a ohlédne; ten člověk stojí a dívá se upřeně za ním. Prokop se sebere a přidá do kroku; ale nedá mu to, musí se znovu ohlédnout; a vida, ten člověk ještě pořád stojí a dívá se za ním, dokonce samou pozorností vysunul z límce hlavu jako želva. „Ať kouká,“ myslí si Prokop znepokojen, „teď už se neohlédnu.“ A jde, jak nejlépe umí; náhle za sebou slyší

kroky. Člověk s vyhrnutým límcem se k němu blíží. Zdá se, že běží. A Prokop se v nesnesitelné hrůze dal na útek.

Svět se s ním opět zatočil. Těžce oddychuje, jektaje zuby opřel se o strom a zavřel oči. Bylo mu strašně špatně, bál se, že padne, že mu praskne srdce a krev vyšplíchne z úst. Když otevřel oči, viděl těsně před sebou člověka s vyhrnutým límcem.

„Nejste vy inženýr Prokop?“ ptal se člověk, patrně už poněkolidkaté.

„Já... já tam nebyl,“ pokoušel se Prokop cosi tajit.

„Kde?“ ptal se muž.

„Tam,“ řekl Prokop a ukazoval hlavou kamsi k Strahovu. „Co po mně chcete?“

„Copak mne nepoznáváš? Já jsem Tomeš. Tomeš z techniky, nevíš už?“

„Tomeš,“ opakoval Prokop a bylo mu k smrti jedno, jaké to je jméno. „Ano, Tomeš, to se rozumí. A co... co mi chcete?“

Muž s vyhrnutým límcem uchopil Prokopa pod paži. „Počkej, teď si sedneš, rozumíš?“

„Ano,“ řekl Prokop a nechal se dovést k lavičce. „Já totiž... mně není dobře, víte?“ Náhle vyprostil z kapsy ruku ovázanou jakýmsi špinavým cárem. „Jsem poraněn, víte? Zatracená věc.“

„A hlava tě nebolí?“ zeptal se člověk.

„Bolí.“

„Tak poslouchej, Prokope,“ řekl člověk. „Teď máš horečku nebo co. Musíš do špitálu, víš? Je ti zle, to je vidět. Ale aspoň se hleď upamatovat, že se známe. Já jsem Tomeš. Chodili jsme spolu na chemii. Člověče, rozpomeň se!“

„Já vím, Tomeš,“ ozval se Prokop chabě. „Ten lempl. Co s ním je?“

„Hádej,“ řekl Tomeš. „Mluví s tebou. Musíš do postele, rozumíš? Kde bydlíš?“

„Tam,“ namáhavě ze sebe dostal Prokop a ukazoval někam hlavou. „U... u Hybšmonky.“ Náhle se pokoušel vstát. „Já tam nechci! Nechoďte tam! Tam je... tam je...“

„Co?“

„Kratatit,“ zašeptal Prokop.

„Co je to?“

„Nic. Neřeknu. Tam nikdo nesmí. Nebo... nebo...“

„Co?“

„Ffft, bum!“ udělal Prokop a hodil rukou do výše.

„Co je to?“

„Kratatit. Kra-ka-tau. Sopka. Vul-vulkán, víte? Mně to... natrhlo palec. Já nevím, co...“ Prokop se zarazil a pomalu dodal: „To ti je strašná věc, člověče.“

Tomeš se pozorně díval, jako by něco očekával. „Tak tedy,“ začal po chvílce, „ty ještě pořád děláš do třaskavin?“

„Pořád.“

„S úspěchem?“

Prokop ze sebe vydal cosi na způsob smíchu. „To bys chtěl vědět, že? Holenku, to není jen tak. Není... není jen tak,“ opakoval klátě opile hlavou. „Člověče, ono to... samo od sebe... samo od sebe...“

„Co?“

„Kra-ka-tit. Krakatit. Krrrakatit. A ono to samo od sebe... Já nechal jen prášek na stole, víš? Všechno jsem smetl do-do-do takové piksly. Zu-zůstal jen poprašek na stole, a najednou –“

„To vybuchlo.“

„Vybuchlo. Jen takový nálet, jen prášek, co jsem utrousil. Ani to vidět nebylo. Tuhle... žárovka... kilometr dál. Ta to nebyla. A já... v lenošce, jako kus dřeva. Víš, unavený. Příliš práce. A najednou... prásk! Já letěl na zem. Okna to vyrazilo a... žárovka pryč. Detonace jako... jako když bouchne

lydditová patrona. Stra-strašná brizance. Já... já nejdřív myslal, že praskla ta por-porcená... ponce... por-ce-lánová, pol-celánová, porcenálová, poncelár..., jak se to honem, to bílé, víte, izolátor, jak se to jmenuje? Kře-mi-čitan hlinitý.“

„Porcelán.“

„Piksla. Já myslal, že praskla ta piksla, se vším všudy. Tak rozškrtnu sirku, a ona tam je celá, ona je celá, ona je celá. A já... jako sloup... až mně sirka spálila prsty. A pryč, přes pole, potmě, na Břevnov nebo do Střešovic... A někde mě napadlo to slovo. Krakatoe. Krakatit. Kra-ka-tit. Nene, tak to ne-ne-nebylo. Jak to bouchlo, letím na zem a křičím Krakatit. Krakatit. Pak jsem na to zapomněl. Kdo je tu? Kdo... kdo jste?“

„Kolega Tomeš.“

„Tomeš, aha. Ten všivák! Přednášky si vypůjčoval. Nevrátil mně jeden sešit chemie. Tomeš, jak se jmenoval?“

„Jiří.“

„Já už vím, Jirka. Ty jsi Jirka, já vím. Jirka Tomeš. Kde máš ten sešit? Počkej, já ti něco řeknu. Až vyletí to ostatní, bude zle. Člověče, to rozmlátí celou Prahu. Smete. Odfoukne, fů! Až vyletí ta por-ce-lánová dóza, víš?“

„Jaká dóza?“

„Ty jsi Jirka Tomeš, já vím. Jdi do Karlína. Do Karlína nebo do Vysočan, a dívej se, až to vyletí. Běž, běž honem!“

„Proč?“

„Já toho nadělal cent. Cent Krakatitu. Ne, asi... asi patnáct deka. Tam nahoře, v té por-ce-lánové dóze. Člověče, až ta vyletí... Ale počkej, to není možné, to je nesmysl,“ mumlal Prokop a prsty si cuchal vlasy.

„Nu?“

„Proč... proč... proč to nevybuchlo také v té dóze? Když ten prášek... sám od sebe... Počkej, na stole je zin-zinkový

plech. Plech... Od čeho to na stole vybuchlo? Po-počkej, buď tiše, buď tiše," drmolil Prokop a vrávoravě se zvedl.

„Co je ti?“

„Kratatit," zabručel Prokop, udělal celým tělem jakýsi pohyb kolem své osy a svalil se v mrákotách na zem.

II.

První, co si Prokop uvědomil, bylo, že se s ním všechno v drnčivém rachotu otrásá a že ho někdo pevně drží kolem pasu. Hrozně se bál otevřít oči; myslel, že se to na něj řítí. Ale když to neustávalo, otevřel oči a viděl před sebou matný čtyřúhelník, kterým se sunou mlhavé světelné koule a pruhy. Neuměl si to vysvětlit; díval se zmateně na uplývající a poskakující mátohy, trpně a odevzdaně. Pak pochopil, že ten horlivý rachot jsou kola vozu a že podél cesty míjejí svítilny v mlze; a unavený tolikerým pozorováním zavřel opět oči a nechal se unášet.

„Až dorazíme domů, tak si lehneš,“ řekl tiše hlas nad jeho hlavou, „spolkneš aspirin a bude ti líp. Ráno ti přivedu doktora, ano?“

„Kdo je to,“ ptal se Prokop ospale.

„Tomeš. Lehneš si u mě, Prokope. Máš horečku. Kde tě co bolí?“

„Všude. Hlava se mi točí. Tak...“

„Jen tiše lež. Uvařím ti čaj a vyspíš se. Máš to z rozčilení, víš. To je taková nervová horečka. Do rána to přejde.“

Prokop svažtil čelo v námaze vzpomínání. „Já vím,“ řekl po chvíli starostlivě. „Poslyš, ale někdo by měl tu pikslu hodit do vody. Aby nevybuchla.“

„Bez starosti. Teď nemluv.“

„A... já bych snad mohl sedět. Nepřekážím?“

„Ne, jen lež.“

„... a ty máš ten můj sešit chemie,“ vzpomněl si Prokop najednou.

„Ano, dostaneš jej. Ale teď klid, slyšíš?“

„Já ti mám tak těžkou hlavu...“

Zatím drožka drkotala nahoru Ječnou ulicí. Tomeš slabounce hvízdal nějakou melodii a díval se oknem. Prokop sípavě dýchal s tichým sténáním. Mlha smáčela chodníky a vnikala až pod kabáty svým sychravým slizem; bylo pusto a tma.

„Už tam budeme,“ řekl Tomeš nahlas. Drožka se nahoře na náměstí čerstvěji rozhrčela a zahrnula vpravo. „Počkej, Prokope, můžeš udělat pár kroků? Já ti pomůžu.“

S námahou vlekl Tomeš svého hosta do druhého patra, Prokop si připadal jaksi lehký a bez váhy, a nechal se skoro vynést po schodech nahoru; ale Tomeš silně oddechoval a utíral si pot.

„Vid', jsem jako pírkó,“ divil se Prokop.

„Nu ovšem,“ mručel udýchaný Tomeš odemykaje svůj byt.

Prokopovi bylo jako malému dítěti, když jej Tomeš svlékal. „Moje maminka,“ začal něco povídat, „když moje maminka, to už je... to už je dávno, tatínek sedával u stolu a maminka mě nosila do postele, rozumíš?“

Pak už byl v posteli, po bradu přikrytý, jektal zuby a díval se, jak se Tomeš točí u kamen a rychle zatápí. Bylo mu do pláče dojetím, lítostí a slabostí, a pořád brebentil; uklidnil se, až když dostal na čelo studený obkladek. Tu se tiše rozhlédl po pokoji; bylo tu cítit tabák a ženu.

„Ty jsi kujón, Tomši,“ ozval se vážně. „Pořád samé holky.“ Tomeš se k němu obrátil. „Nu, a co?“

„Nic. Co vlastně děláš?“

Tomeš mávl rukou. „Mizerně je, kamaráde. Peníze nejsou.“

„Flámuješ.“

Tomeš jen potřásl hlavou.

„A je tě škoda,“ začal Prokop starostlivě. „Ty bys mohl... Koukej, já dělám už dvanáct let.“

„A co z toho máš?“ namítl Tomeš příkře.

„No, sem tam něco. Prodal jsem letos třaskavý dextrin.“

„Zač?“

„Za deset tisíc. Víš, nic to není, hloupost. Taková pitomá bouchačka, pro doly. Ale kdybych chtěl...“

„Už je ti líp?“

„Krásně mi je. Já jsem ti našel metody! Člověče, jeden nitrát ceru, to ti je vášnivá potvora; a chlor, chlor, tetrastupeň chlordusíku se zapálí světlem. Rozsvítíš žárovku, a prásk! Ale to nic není. Koukej,“ rozohnil se náhle a vystrčil zpod pokrývky hubenou, až kostnatou ruku. „Když něco vezmu do ruky, tak... v tom cítím šumět atomy. Zrovna to mravenčí. Každá hmota mravenčí jinak, rozumíš?“

„Ne.“

„To je síla, víš? Síla v hmotě. Hmota je strašně silná. Já... já hmatám, jak se to v ní hemží. Drží to dohromady... s hroznou námahou. Jak to uvnitř rozvikláš, rozpadne se to, bum! Všechno je exploze. Když se rozevře květina, je to exploze. Každá myšlenka, to je takové prasknutí v mozku. Když mně podáš ruku, cítím, jak v tobě něco exploduje. Já mám takový hmat, člověče. A sluch. Všechno šumí, jako šumivý prášek. To jsou samé malinkaté výbuchy. Mně ti tak hučí v hlavě... Ratatata, jako strojní puška.“

„Tak,“ řekl Tomeš, „a teď spolkní tuhle ten aspirin.“

„Ano. Třa-třaskavý aspirin. Perchlorovaný acetylsalicylazid. To nic není. Člověče, já jsem našel exotermické třaskaviny. Každá látka je vlastně třaskavina. Voda... voda je třaskavina. Hlína... i vzduch jsou třaskaviny. Peří, peří v peřině je

taky třaskavina. Víš, zatím to má jen teoretický význam. A já jsem našel atomové výbuchy. Já-já-já jsem udělal alfaexploze. Roz-pad-ne se to na plus plus částice. Žádná termochemie. De-struk-ce. Destruktivní chemie, člověče. To ti je ohromná věc, Tomši, čistě vědecky. Já ti mám doma tabulky... Lidi, kdybych já měl aparáty! Ale já mám jen oči... a ruce... Počkej, až to napíšu!“

„Nechce se ti spát?“

„Chce. Jen... jsem... dnes unavený. A co tys pořád dělal?“

„Nu, nic. Prostě život.“

„Život je třaskavina, víš? Prásk, člověk se narodí a rozpadne se, bum! A nám se zdá, že to trvá bůhvíkolik let, vid’? Počkej, já jsem teď něco spletl, že?“

„Docela v pořádku, Prokope. Možná že zítra udělám bum. Nebudu-li mít totiž peníze. Ale to je jedno, starý brachu, jen spi.“

„Já bych ti půjčil, nechceš?“

„Nech být. Na to bys nestačil. Snad tak ještě můj tatík...“
Tomeš mávl rukou.

„Tak vidíš, ty máš ještě tatínka,“ ozval se Prokop po chvíli s náhlou něhou.

„Nu ano. Doktor v Týnici.“ Tomeš vstal a přecházel po pokoji. „Je to mizérie, člověče, mizérie. Mám to nahnuté, nu což! A nestarej se o mě. Já už... něco udělám. Spi!“

Prokop se utišil. Polozavřenýma očima viděl, jak Tomeš sedá ke stolku a hrabe se v nějakých papírech. Bylo mu jaksi sladko naslouchat šustění papíru a tichému hukotu ohně v kamnech. Člověk skloněný u stolku opřel hlavu o dlaně a snad ani nedýchal; a Prokopovi se zdálo, že leží doma a vidí svého staršího bratra, svého bratra Josefa; učí se z knížek o elektrotechnice, zítra bude dělat zkoušku... Prokop usnul horečnatým spánkem.

III.

Zdalo se mu, že slyší hukot jakoby nesčetných kol. „To je nějaká továrna,“ myslel si a běžel po schodech nahoru. Zničehonic se ocitl před velikými dveřmi, kde stálo na skleněné tabulce napsáno: Plinius. Zaradoval se nesmírně a vešel dovnitř. „Je tu pan Plinius?“ ptal se nějaké slečinky u psacího stroje. „Hned přijde,“ řekla slečinka. Tu k němu přistoupil vysoký oholený muž s ohromnými kruhovými skly na očích. „Co si přejete?“ řekl.

Prokop se zvědavě díval do jeho neobyčejně výrazné tváře. Mělo to britskou hubu a vypouklé rozježděné čelo, na skrání bradavici zvící šestáku a bradu jako filmový herec. „Vy-vy... račte být... Plinius?“

„Prosím,“ řekl vysoký muž a krátkým gestem mu pokynul do své pracovny.

„Jsem velmi... je mi... ohromnou ctí –“ koktal Prokop.

„Co si přejete?“ přerušil ho vysoký muž.

„Já jsem rozbil hmotu,“ prohlásil Prokop. Plinius nic; jen si hrál s ocelovým klíčkem a pod skly se mu klížila těžká víčka.

„To je totiž tak,“ začal Prokop překotně. „V-v-všecko se rozpadá, že? Hmota je křehká. Ale já udělám, že se to rozpadne najednou, bum! Výbuch, rozumíte? Na padrť. Na molekuly. Na atomy. Ale já jsem rozbil také atomy.“

„Škoda,“ řekl Plinius povážlivě.

„Proč? J-jaká škoda?“

„Škoda něco rozbít. I atomu je škoda. Nu, tak dál.“

„Já... rozbiju atom. Já vím, že už Rutherford... * Ale to byla jen taková páračka se zářením, víte? To nic není. To se musí en masse, ve velkém. Jestli chcete, já vám rozbourám tunu bismutu; rozštípne to ce-celý svět, ale to je jedno. Chcete?“

„Proč byste to dělal?“

„Je to... vědecky zajímavé,“ nedal se Prokop. „Počkejte, jakpak bych vám to... To je... to je vám ne-smír-ně zajímavé.“ Chytil se za hlavu. „Počkejte, mně praskne hla-va; to bude – vědecky – ohromně zajímavé, že? Aha, aha,“ vyhrkl po chvíli, „já vám to vyložím. Dynamit... dynamit trhá hmotu na kusy, na balvany, ale benzoltrioxozonid ji roztrhá na prášek; udělá jen malou díru, ale rrozdrtí hmotu na-na-na submikroskopickou padrt', rozumíte? To dělá detonační rychlost. Hmota nemá čas ustoupit; nemůže se už ani roz-rozhnout, roztrhnout, víte? A já... j-já jsem stupňoval detonační rychlost. Argonozonid. Chlorargonoxozonid. Tetrargon. A pořád dál. Pak už ani vzduch nemůže ustoupit; je stejně tuhý jako... jako ocelová deska. Roztrhá se na molekuly. A pořád dál. A najednou vám... od jisté rychlosti... začne brizance děsně stoupat. Roste... kvadraticky. Já koukám jako blázen. Odkud se to bere? Kde... kde se najednou vzala ta energie?“ naléhal Prokop zimničně. „Tak řekněte.“

„Nu, třeba v atomu,“ mýnil Plinius.

„Aha,“ prohlásil Prokop vítězně a utřel si pot. „Tady je ten vtíp. Jednoduše v atomu. Ono to... vrazí atomy do sebe... a s-serve betaplášť... a jádro se musí rozpadnout. To je alfa-exploze. Víte, kdo jsem? Já jsem první člověk, který překročil

* Ernest R. Rutherford (1871–1937), angl. fyzik, zabýval se radioaktivitou a strukturou atomu. (Pozn. red.)

koeficient stlačitelnosti, pane. Já jsem našel atomové výbuchy. Já... já jsem vyrazil z bismutu tantal. Poslyšte, víte vy, kolik je vy-výkonu v jednom gramu rtuti? Čtyři sta dvašedesát milionů kilogramometrů. Hmota je děsně silná. Hmota je regiment, který přešlapuje na místě: ráz dva, ráz dva; ale dejte ten pravý povel, a regiment vyrazí do útoku, en avant! To je výbuch, rozumíte? Hurá!“

Prokop se zarazil vlastním křikem; v hlavě mu bušilo tak, že přestal cokoli vnímat. „Promiňte,“ řekl, aby zamluvil rozpaky, a hledal třesoucí se rukou své pouzdro na cigára. „Kouříte?“

„Ne.“

„Již staří Římané kouřili,“ ujišťoval Prokop a otevřel pouzdro; byly tam samé těžké patrony. „Zapalte si,“ vybídl ho, „to je lehoučký Nobel Extra.“ Sám ukousl špičku tetrylové patrony a hledal sirky. „To nic není,“ začal, „ale znáte třaskavé sklo? Škoda. Poslyšte, já vám můžu udělat výbušný papír. Napíšete psaní, někdo to hodí do ohně a... prásk! Celý barák se sesype. Chcete?“

„K čemu?“ ptal se Plinius zvedaje obočí.

„Jen tak. Síla musí ven. Já vám něco povím. Kdybyste chodil po stropě, tak co vám z toho vznikne? Já především kašlu na valenční teorie. Všechno se dá dělat. Slyšíte, jak to venku rachotí? To slyšíte růst trávu: samé výbuchy. Každé semínko je třaskavá kapsle, která vyletí. Puf, jako raketa. A ti hlupáci si myslí, že není žádná tautomerie. Já jim ukážu takovou metrotropii, že z toho budou blázni. Samá laboratorní zkušenost, pane.“

Prokop cítil s hrůzou, že žvaní nesmysly; chtěl tomu uniknout a mlet tím rychleji, pletl páté přes deváté. Plinius vážně kýval hlavou; dokonce komíhal celým tělem hlouběji a pořád hlouběji, jako by se klaněl. Prokop drmolil zmatené formule